

Jordens folk kämpar för sin mark

Dinccio Maril är en lonko, det vill säga högsta ledare för ett mapuchesamhälle.

Ett stycke mark i Chile.

Under decennier, till och med århundraden, har mapuchefolket kämpat för att få rätten till den chilenska marken. Mapuchefolket har alltid brukat den, men staten bestämmer över den och företagen kan betala för den. Hektar för hektar försöker mapuchefolket nå sitt mål; att få tillbaka det land som gång på gång tagits ifrån dem.

– Mapuchefolket var de första som bodde i Chile, vi kom inte till någon annans land och tog över deras mark, säger Miguel Ñeguey och förklarar att mapuche betyder ”Jordens folk”.

Det är bara fem år sedan han vann tillbaka sin mark, belägen nära den lilla staden Tirúa i mellersta Chile. Jordlotten på nio hektar fick han kämpa för, precis som de flesta mapucher som återtagit sin mark. Chiles skogsföretag äger stora delar av de områden som en gång tillhört mapuchefolket, som är Chiles största ursprungsfolk, och för att få tillbaka jorden krävs pengar. Mycket pengar. Några av de största skogsföretagen är Mininco, Volterra och Arauco.

– Vårt land är omringat av företagen. Det där är Mininco, det där Volterra och där Mininco igen, säger Miguel Ñeguey och pekar längs de skogsklädda områdena.

Chiles skogslandskap påminner om vyerna i Sverige med höga, täta barrskogar. Där det inte växer barrträd sträcker sig gängliga eukalyptusträd mot himlen i spikraka led. Landskapet blir ett stort lapptäcke av mörkgröna barrskogar, ljus eukalyptus och dammiga åkermarker.

Mapuchefolket, vars territorium sträcker sig mellan Chile och Argentina, har alltid fått strida för sitt land. Det var det enda folk i Sydamerika som klarade av att stå emot de europeiska erövrarna på 1500-talet. Under 300 år hade mapuchefolket självstyre och en egen region söder om floden *Bio Bio* i södra Chile.

Ett av de rikaste länderna

Det långsmala landet Chile har en avundsvärd kuststräcka på över 400 mil och har varit inblandat i flera krig, både med länderna runt omkring och inom landet. Chile är idag ett av de rikaste länderna i Sydamerika, framförallt tack vare landets exportindustri. Vinstintresset och fokuseringen på exporten var några av anledningarna till att staten under 1800-talet tog över ägandet av nästan all mark i landet. Efter kriget mot mapuchefolket lämnades endast fem procent där mapuchefolket kunde bosätta sig.

I slutet av 1800-talet infördes *Títulos de Merced*, en lagparagraf som gjorde det möjligt för staten att mer eller mindre ge bort landområden. Mapuchefolket, som var tvungna att erkänna sig själva som chilener i stället för mapuche för att få samma rättigheter som resten av befolkningen, var inte upplysta om landutdelningen. Markområdena gick därför främst till kolonistörer och militärer.

På 1960- och 70-talen genomfördes en jordbruksreform då staten delade ut jordlotter till bönder. Många gånger var det sådan jord som staten inte kunde använda och även om det inte var några stora marker var det ändå ett steg i en positiv riktning för bönderna. När diktatorn Augusto Pinochet sedan kom till makten efter militärkuppen 1973 omvändes reformen och staten tog tillbaka jorden. Med ögonen på Chiles exportverksamhet erbjöd staten företag att köpa mark till subventionerade priser i utbyte mot att de odlade

skog på området. Detta ledde till att skogsföretagen köpte mycket stora markområden. Markgränserna ändrades, områden bytte ägare och de mapuchefamiljer som blev av med sin mark var tvungna att flytta.

Dinecio Maril är *lonko*, den högsta ledaren för ett mapuchesamhälle, i området Cura Pallaco utanför Tirúa. Marken som tillhörde hans familj köptes av en privatperson, inte av ett företag. Sedan mitten av 70-talet har Dinecio Maril, och resten av mapuchesamhället där han nu bor, kämpat för att få tillbaka sitt territorium. På senare år har de fått stöd av det statliga organet *Corporación Nacional de Desarrollo Indígena* (CONADI).

CONADI bildades 1993 och i ledningen sitter åtta personer som själva kommer från något av Chiles största ursprungsfolk; mapuche, aymara, atacmeño och rapa nui. Enligt CONADI arbetar organet för en positiv utveckling för Chiles ursprungsfolk och Dinecio Maril menar att CONADI spelat en viktig roll i återtagandet av mapuchefolkets territorier:

– CONADI har alltid stöttat oss i vår kamp för marken, säger han.

Kampen tog ny fart

I slutet av 90-talet tog kampen ny fart. Målet var att de nya ägarna, främst den man som hade köpt marken som en gång tillhört familjen Maril, skulle sälja tillbaka den. CONADI kunde då köpa området och sedan ge tillbaka det till de familjer som brukat jorden från början. Efter år av förhandlingar och samarbeten med organisationer och advokater valde Dinecio Marils samhälle att sätta press på jordägaren. Eftersom jorden användes för att odla skog tog de virke och vägrade låta ägaren komma in på marken. Ägaren svarade då med att ta dit polis som satte Dinecio Maril, i egenskap av *lonko* och ledare för aktionen, i fängelse där han blev kvar i tre dagar.

– Det fanns ingen legal anledning till att sätta mig i fängelse och det är klart att jag mådde dåligt. Livet i fängelse är inte lätt, säger han

Efter aktionen tog CONADI upp förhandlingarna med landägaren och det dröjde bara ett par månader innan de kunde köpa tillbaka marken åt mapuchesamhället.

– Jag är glad över att ha uppnått något och att vi har en mark där vi kan odla och skapa. Den här marken är bättre och inte lika odlad som den var där vi fick bo innan. Här är gräset gult och fint och våra djur äter massor av det, säger Dinecio Maril. Att ockupera mark är ett tydligt sätt att visa sitt missnöje med storgodsägare och skogsföretag. Även Miguel Ñeguey fängslades för en liknande aktion när han försökte få tillbaka sitt land. Tre dagars ockupation ledde till två dagars fängelse.

– De sa att jag tagit mark och virke från någon annans jord, men det stämmer inte. Jag kan inte stjäla från någon eftersom marken är min, säger Miguel Ñeguey.

Odlingar

Det tog ungefär ett år innan CONADI ringde upp Miguel Ñeguey och berättade att de köpt tillbaka hans landområde efter att landägaren själv kontaktat CONADI och velat sälja. Nu delar hans familj jorden med fem andra hushåll och har ungefär nio hektar vardera. På sin jord odlar Ñeguey bland annat paprika, potatis och koriander. Odlingarna gå främst till självförsörjning, men en del säljer han på små marknader. Men även om Ñeguey är glad över att ha mer mark än vad han hade tidigare vet han att hans barn kommer att få fortsätta kampen.

– Jag har sex barn och nio hektar mark. När alla barn får sin del av landet kommer de bara att få en hektar var. Vad händer då när de i sin tur får familj? Hur ska de kunna dela på en hektar?

Av det territorium där Miguel Ñeguey och hans familj bor har de tagit tillbaka en fjärdedel av landet. Än fattas 450 hektar. För Dinecio Maril är situationen densamma, över 800 hektar saknas av det ursprungliga territoriet. Men idag får de inte längre samma stöd från CONADI. Av de 0,3 procent av statsbudgeten som CONADI har att tillgå används idag en stor del av pengarna till administration och löner. Pengar som kunde ha använts till att köpa tillbaka mapuchemark. Miguel Ñeguey är inte nöjd med hur samarbetet med CONADI och mapuchefolket har utvecklats.

– De stoppar pengarna i egen ficka och hjälper inte oss. Det är inte rättvist. Det finns så mycket mer mark att köpa. Det händer ingenting och vi är trötta på att vänta, säger Miguel Ñeguey.

Dinecio Maril tycker att hjälpen från statens sida för att återta mark har stagnerat och näst intill försämrats de senaste åren. Däremot går det att märka tydliga skillnader i vardagslivet där staten har hjälpt samhällena. Med ljus, vatten och förbättrade vägar har de fått ett drägligare liv.

Idag kommer inga nya skogsföretag till Tirúa där Dinecio Maril och Miguel Ñeguey bor. Företagen säger sig haft tillräckligt med problem i området och vill inte fortsätta att utvecklas där. Det finns skogsföretag som kontaktat CONADI innan de köpt mark för att försäkra sig om att marken inte tillhör mapuchefolket. Fram tills nu har CONADI inte kunnat svara på det eftersom det inte funnits någon officiell kartläggning över markerna. Nu håller dock arbetet med markregistreringen på att färdigställas. I framtiden hoppas Miguel Ñeguey att staten har gett tillbaka territorierna till mapuchesamhällena och bönderna.

– Drömmen skulle vara att det inte fanns några skogsföretag här alls, för den mark vi har fått är inte tillräcklig.

Sofia Novo Swensson
Maria Petersson
Text och foto

Latinamerikagruppens praktikanter i Chile